

УДК 930.9 : 930.22”16”

Тетяна Григор'єва

ДИПЛОМАТІЯ РЕЧІ ПОСПОЛИТОЇ НАПЕРЕДОДНІ ТА ПІД ЧАС ПОЛЬСЬКО-ОСМАНСЬКОЇ ВІЙНИ 1672–1676 рр.

Стаття присвячена реконструкції комплексу дипломатичних заходів, спрямованих на збереження та відновлення миру між сторонами під час польсько-османської війни 1672–1676 рр. Виділено основні причини неспроможності Речі Посполитої запобігти розвитку або посприяти завершенню збройного конфлікту.

Ключові слова: посольство, мирний договір, польсько-османська війна 1672–1676 рр.

Польсько-османська війна 1672–1676 років має особливе значення і для польської, і для української історії. Для польської – як наймасштабніша поразка за весь час існування Речі Посполитої аж до часу її поділів. Для української – як результат тимчасового включення частини української території до складу Османської імперії, чому свідченням досі височіють залишки мінарета над катедрою Святих апостолів Петра і Павла в Кам'янці-Подільському.

Очевидно, набагато приємніше писати історію перемог, аніж історію поразок. Натхнення і мотивації тут не додає навіть споконвічна теза про те, що доскональне вивчення помилок може запобігти їм у майбутньому. Вірогідно, саме тому перша спроба ґрунтовної синтези історії війни 1672–1676 років побачила світ лише рік тому [20]. Питання про те, чи можна було уникнути цієї війни чи принаймні запобігти настільки нищівній поразці, ставиться далеко не вперше [10, 14, 18]. Інше питання – де і коли пройдено пункт неповернення, за яких обставин остаточно втрачено шанс чи то зупинити османську армію споряджену до України, чи то зберегти Поділля під час переговорів.

Оскільки бодай спроба дати відповідь на ці запитання може сягнути обсягу невеличкої монографії, у цій статті я зосереджуся лише на основних спробах дипломатичного врегулювання взаємин між двома державами, що мали на меті збереження миру з Портою (до початку війни) або його чимшвидше відновлення (під час її перебігу). Тобто ця розвідка матиме переважно реконструктивний характер, відповідаючи на запитання: «Які дипломатичні завдання ставилися

перед послами до Порти напередодні та під час польсько-османської війни 1672–1676 років?» – та залишатиме можливі інтерпретації і пошуки «пунктів неповернення» для ширшого дослідження.

Перший важливий момент, на який слід звернути увагу, це те, що станом на початок воєнного зіткнення сторони не були зв'язані жодними мирними угодами. А, отже, навіть із сучасної точки зору Османська імперія не порушувала жодних дипломатичних стандартів, навіть якби орієнтувалася не на норми шаріату, а на європейське «право народів». Оскільки в ранньомодерний час мирний договір укладався не між державами, а між монархами чи іншими правителями, то його належало поновлювати, а то й укладати знову, щоразу як змінювався володар на тому чи тому престолі. За цим правилом попередній договір, укладений між Річчю Посполитою та Османською імперією у 1667 році, втратив чинність тільки-но престол Речі Посполитої зайняв новий король Міхал Корибут Вишневецький (1669–1673). Тому було б логічно, якби Річ Посполита доклала усіх зусиль, аби чимшвидше укласти новий мирний договір, для чого до Стамбула належало спорядити повноважного («великого») посла.

Однак на початку 1670 р. до Стамбула вирушив сохачевський чашник Францишек Висоцький у статусі малого посла із текстом королівської ратифікації попередньої угоди (агднаме) 1667 року [16, с. 490–493]. Інструкція Висоцькому від 26 січня 1670 р. має досить короткий і загальний характер. Так, дипломат мав пообіцяти прибуття великого посольства, як тільки це ста-

не можливо; переконати османців у непевній і зрадницькій позиції гетьмана Петра Дорошенка, який начебто веде переговори про протекцію одночасно з султаном і з королем; поскаржитися на наїзди Буджацької Орди та дізнатися про реакцію Порти на планований шлюб короля Речі Посполитої з сестрою імператора Леопольда I Габсбурга. Крім того, незважаючи на скромні фінансові можливості, які надавав статус малого посла, інструкція акцентувала важливість того, аби посол стежив за наданням йому усіх належних за давніми звичаями почестей, аби не допустити образи величності короля [2, с. 197–198, 213].

Разом з тим слід зважати на ту обставину, що станом на 1669 р. Порта почувалася дуже впевнено: по-перше, їй нарешті удалося відвоювати у Венеції Крит, а по-друге, протекторат султана прийняв згадуваний гетьман Дорошенко [8, с. 249–283]. Чутки про те, що після завершення Критської кампанії Османська імперія спрямує зброю проти Речі Посполитої, кружляли серед стамбульських резидентів ще з 1666 р., однак Річ Посполита не надавала цьому серйозної уваги [21, с. 33]. Очевидно, не сприйняли всерйоз і реляцію гінця Карвовського, який відвідав із посольством нового пашу Силістрійського еялету. Паша заявив, що не може відпустити гінця у зворотню дорогу, не довідавшись волі султана. Гінець до Едірне повернувся за тиждень з умовами збереження миру: остаточна відмова Речі Посполитої території Війська Запорозького, сплата кримському ханові усіх заборгованих «упоминків», пильність у додержанні підданими короля волоського і угорського кордонів та часті відвідини послів з коштовними подарунками [3, с. 907]. Не було надано належної уваги і листові великого везіра Агмеда Кьопрюлю до віце-канцлера Анджея Ольшовського, де той прямо писав, що король більше не править Україною, оскільки козаки перейшли під протекцію султана [16, с. 146]. Не надав уваги загрозі й надзвичайний сейм 5 березня–19 квітня 1670 р., який до того ж було зірвано [12, с. 78], а це означало, що відповідний податок на воєнні потреби ухвалили аж наприкінці року наступним звичайним сеймом 11 жовтня, скликаним 9 вересня 1670 року [11, с. 53, 75].

Висоцький прибув до тимчасової резиденції султана в Едірне (Адріанополі) 7 березня 1670 р., але прийом у великого везіра отримав лише через два місяці – 4 травня, а ще через місяць 2 [1, с. 274–278] або 6 червня [5, с. 11–132] – аудієнцію у султана в таборі неподалік Едірне. Польська дослідниця Ілона Чаманська припускає, що провал місії посольства значною мірою можна пояснити двома чинниками – статусом малого посла а, отже, – відсутністю «подарунків», а також особистим конфліктом Висоцького з голо-

вним перекладачем Порти Нікуссіусом Панагіотісом через домагання почестей, які малому послові за статусом не належали [10, с. 775].

За свідченням Висоцького він перебував у повній ізоляції і не мав права надсилати донесення королю. Обидві спроби контакту з Варшавою відбулися через торунського каноника в грудні 1670 і квітні 1671 років. Під час першої подорожі до Едірне каноник доставив послові гроші на утримання та інструкції, за якими належало переконувати великого везіра, що інформація про слабкість Речі Посполитої хибна, і що гетьман Дорошенко насправді не контролює козацьке військо, бо йому залишилися вірними лише кілька полковників [1, с. 198–199]. Втім, як можна судити, Висоцький без дарунків мав невисокі шанси переконати османську владу верхівку у «непевності» Дорошенка, який рік перед тим сплатив за одержання протекторату султанові – 80 тис. єфімок, капиджи-баші – 10 тис., а також по 5 тис. його помічникам [7, с. 227].

Крім того, Висоцький просто не міг виявити свій дар переконання у будь-який спосіб, бо впродовж тих майже двох років, що він провів у Османській імперії, за наказом переїжджаючи з Едірне до Стамбула і навпаки, та не маючи дозволу на виїзд додому, він не мав жодної аудієнції з великим везіром: контакти обмежувалися спілкуванням із *рейс-еффенді* (*реїскулькюттаб*) – начальником писарів османського Палацу, головним перекладачем та великим адміралом [5, с. 111–132]. Одночасно великий коронний канцлер Лещинський та підканцлер Ольшовський провадили листування з великим везіром Кьопрюлю Фазілом Агмедом пашею, Панагіотісом та неофіційним агентом Банні, які наполягали на необхідності направлення до Порти нового посла [1, с. 200–201, 213–214, 222, 231]. Незважаючи на те, що канцлер на це погоджувався, а з листування із агентом Банні зрозуміло, що владні кола Речі Посполитої не схвалювали дипломатичної постави Висоцького, нове посольство до Порти так і не вирушило [4, с. 119].

Ситуація суттєво ускладнилася в другій половині 1671 р. після того як у серпні *чавуш* (член корпусу) вручив гетьманові Дорошенку формальні ознаки османської зверхності – санджак і булаву. В грудні до Варшави надійшли листи султана і великого везіра. Зміст листів різко контрастував із приязним тоном послань у першій половині року: Порта вимагала визнання Річчю Посполитою переходу гетьманської України під її протекцію [1, с. 207–208]. У січні 1672 р. сенат постановив направити у Стамбул велике посольство на чолі з великим коронним підскарбієм Анджеєм Морштином, як таким, що утримує контакти зі стамбульськими агентами та з Панагіотісом, однак через незгоди у королів-

ському оточенні, бо ж Морштин належав до опозиційного королю Міхалу угруповання, план посольства так і не був реалізований [10, с. 787]. Коли в травні 1672 р. Висоцького нарешті відпустили у зворотню дорогу, причому без *агдنامه* (імперський лист, що містить обіцянку дотримуватися миру) чи навіть листів (а це означало, що Порта розриває з адресатом дипломатичні стосунки із Річчю Посполитою), османська армія вже була цілком готова до наступу.

Наприкінці липня до Стамбула терміново відбув королівський посланник Ян Венявський [1, с. 386–389]. З інструкції, виданої йому 25 липня 1672 р. важко зрозуміти, чи справді у Варшаві вірили, що протести проти військових приготувань османців за традиційною формулою інструкцій «Річ Посполита не дала жодної причини до розірвання миру», могли зарадити справі. Радше за все, основною метою посланника було (і це окремих пунктом окреслювалося в інструкції), користаючись з дипломатичного імунітету, здобути чимточнішу інформацію про військову міць імперії, і наскільки велике військо готується у наступ проти Речі Посполитої. Крім того, Венявський мав дійти порозуміння зі загадуваним головним перекладачем Порти Панагіотісом, щоби той обстоював перед везіром слухність миру з королем. Як довідуємося з листа великого коронного гетьмана Яна Собеського до київського каштеляна Подлодовського, посланник мав одержати у Києві суму, яку вимагав Панагіотіс за старання переконувати султана у мирному врегулюванні конфлікту, хоча самої суми лист не називає [1, с. 397–398].

Посланник дістався воєнного табору султана лише 25 серпня 1672 р. уже після блискавичного здобуття Кам'янця. Очевидно, що ця місія не принесла жодних результатів, і турецька армія рушила на облогу Львова. За таких екстремальних обставин до османського табору під Бучач було терміново повторно відправлено того ж Венявського з пропозицією миру. У листі-відповіді великого везіра до підканцлера, звучала згода на переговори за посередництва кримського хана за умови негайного вручення дарів і *харачу* (данини) [17, с. 233]. На початку вересня сенат визначив комісарів: волинського каштеляна Яна Любовицького, чернігівського каштеляна Габрієля Сильницького та надвірного коронного підскарбія Яна Шумовського, які прибули до османського табору 29 вересня.

Основні переговори завершилися за два тижні, бо вже 16 жовтня було укладено тимчасову угоду про перемир'я, відому в історіографії як Бучацький мир [16, с. 494–500], а султанське *агдنامه*, датоване 23 жовтня 1672 р. фактично повторило його зміст. Згідно з цими документами, Річ Посполита поступалася Османській імперії усім Поділлям і зобов'язувалася сплатити дани-

ну в сумі 22 тис. золотих, а Правобережна Україна на чолі з гетьманом Петром Дорошенком визнавалася автономією під протекцією султана. Окремим зобов'язанням, яке брала на себе Річ Посполита, була сплата 75 тис. талерів в обмін на зняття облоги Львова. Як відомо, сейм не ратифікував Бучацький мир, ухваливши продовження війни [16, с. 148].

Під час воєнних кампаній наступних чотирьох років, спроби ініціювати переговори відновилися у 1674 р., коли у травні з пропозицією миру до султана було послано спочатку посланника Секерчинського [23, с. 362], а у серпні – коронного стражника Яна Карвовського [13, с. 301], та у травні 1675 р., тоді комісарами до переговорів було визначено коронного стражника Стефана Бідзинського та військового обозного Яна Карчевського [15, с. 243]. Оскільки ж Османи не збиралися поступатися Поділлям, обидві спроби переговорів було зірвано, а їх поновлення датується аж вереснем 1676 р., – моментом, коли коронну армію взяли в кільце під Журавно.

Комісарами на журавинські перемовини поїхали брацлавський воевода князь Константин Вишневецький, володимирський підкоморій Єжи Вільгорський, саноцький підчаший Томаш Карчевський, мельницький підчаший Францишек Кобилецький, волинський чашник Станіслав Дамбовський, галицький підчаший Ян Телефус та подільський чашник Ян Карвовський. З османського боку переговори провадив головнокомандувач османських військ і управитель Дамаску Шейтан Ібрагім паша за участю бейлербеїв Анатолії, Румелії, Боснії, Алеппо, Адани, Караману та Силістрії за посередництва кримського хана [16, с. 515–517].

Переговори тривали з 25 вересня по 23 жовтня 1676 р. Прибувши до османського табору, комісари негайно вислали листа з інформацією, що військо супротивника набагато більше, аніж за попередніми даними. 26 вересня відбулася перша переговорна сесія з силістрійським бейлербеєм (правитель бейлербеїка, найвищий ранг провінційного уряду Османської імперії) Хусейном пашею та румелійським бейлербеєм Алі пашею. Після тривалих дебатів комісари погодилися поступитися Поділлям з Кам'янцем, із кордоном окресленим річками Збруч і Мукша та гірським пасмом Медоборів [22, с. 389–390]. Втім, османці вимагали також українських територій до Білої Церкви й Павлоччі, обіцяючи за це скасувати харач, а також відпустити із завойованої території заведений ясир, окрім молоді (близько 20 тис. осіб).

Вже наступного дня було остаточно припинено бойові дії, а до короля відіслано з листами перекладача Шенявського. Після його повернення зі згодою короля, кордон затвердили по лінії

від Трахтемирова до Рашкова. Втім уже на другий день османці скасували попередню домовленість, заявивши: якщо кордон не буде встановлено від Білої Церкви до Паволочі, наступ відновлять. 14 жовтня король, сенат і гетьмани задекларували згоду на такий кордон, а володимирський підкоморій Єжи Вільгорський та саноцький підчаший Томаш Карчевський затвердили першу версію угоди про перемир'я. Наступного дня текст договору зачитували на *дівані* (імперській раді) у присутності всіх комісарів. Однак, коли текст було перекладено турецькою, польські перекладачі виявили значні розбіжності зі своєю версією. На жаль, джерела не вказують, у чому полягали ці розбіжності.

Нарешті 17 жовтня до турецького табору прибув призначений малим послом серадзький підчаший Анджей Моджевський. Тоді ж обидві версії угоди про перемир'я повторно звірили на спеціально скликаному *дівані*. Наступного дня, 23 жовтня, турецьке військо вирушило з-під Журавинського табору до королівського табору від Галича.

В підсумку усієї описаної складної переговорної процедури 15 жовтня 1676 р. було підписано перемир'я [22, с. 390], яке практично дослівно повторило умови Бучацького миру за винятком пункту про данину. Для одержання султанського *агдنامه* до Стамбула мав прибути великий посол, а малим послом, що мусив слідувати з турецьким табором відразу по закінченню Журавинських переговорів і залишатися у османській столиці до прибуття великого посольства, був визначений полковник коронного війська Анджей Моджевський.

Моджевський прибув до Едірне наприкінці листопада 1676 року. Через п'ять днів після урочистого в'їзду до міста він одержав першу аудієнцію у великого везіра, під час якої віддав королівський лист, а в кінці січня 1677 р. – прийом у султана [6, с. 211–212]. Усі його спроби пом'якшити умови Журавинського миру наштовхувались на звинувачення у спробі розірвати мир [19, с. 374]. Тож не досягнувши успіху, він повернувся до Варшави невдовзі після прибуття великого посольства хелмського воєводи Яна Гнинського [24, с. 32–33].

Окрім переговорів про більш вигідний кордон, аніж означений в попередній угоді, перед Гнинським ставили низку складних і, зважаючи на ситуацію, занадто амбітних завдань. По-перше, він мав домагатися, щоби кримський хан надавав збройну допомогу королю проти Москви, коли через три роки перемир'я з нею завершиться. По-друге, щоби на територіях Поділля й України не призначали іншого паші, крім як Кам'янецького, і не розміщували інших військ, а лише ті, що підпорядковуються йому. Тобто Річ Посполита обстоювала збереження Поділля

й завойованих Османами українських земель як окремої адміністративної одиниці. До того ж, передбачалося, що Гнинський досягне підтвердження свободи і безпеки торгівлі Речі Посполитої з Поділлям, Україною й Угорщиною, а також безпеки гданських кораблів у Середземному морі, які потерпають від піратських нападів. Далі в інструкції було вказано: 1) домогтися заборони наміснику Буди входити в кордони Списького староства; 2) домогтися передачі єрусалимського і віфлеємського храмів орденів бернардинів, а Храму над Гробом Господнім і Голгофи – орденів францисканців.

Секретна інструкція розширювала повноваження посла у визначенні майбутніх кордонів, а також містила додаткове завдання – вимагати, щоби Юрій Хмельницький титулувався гетьманом «турецької України», «бо назва Сарматія вміщає і цілу Польщу разом з Україною по цей і по той бік Дніпра» [24, с. 163]. Нагадаємо, що титул, дарований Ю. Хмельницькому в 1676 р. Мегмедом IV, звучав як «князь Малоруської України і вождь Війська Запорозького». Сам Хмельницький вживав у кореспонденції як його, так і низку модифікацій, зокрема й «князь Сарматський і гетьман Війська Запорозького» та «князь Сарматії, Малої Росії і України, вождь Війська Запорозького» [9, с. 140].

Великий посол Ян Гнинський із супроводом у сімсот осіб дістався Стамбула 10 серпня 1677 р. та одержав перший прийом у великого везіра 16 серпня (той, однак, передав ведення переговорів у відання *реїсьюлькюттаб*), а аудієнцію султана – в середині вересня. Як і у випадку Моджевського, усі спроби посла внести зміни у текст миру, зокрема, щодо того, аби залишити Меджибіж і Бар за Річчю Посполитою [24, с. 41], були безуспішними. Більше того, оскільки він наполягав на цих змінах, у грудні 1677 р. йому було наказано відіслати супровід і коней, залишившись у Стамбулі у статусі резидента, до обов'язків якого належало також слідувати за султанським табором.

Важке з точки зору переговорів посольство Яна Гнинського ускладнювалося ще й тим, що резиденція, надана послу, була надто тісною і не могла вмістити 450 осіб його супроводу, так що половина возів і коней мусила лишатись просто неба. Через декілька днів посольство перевели до іншої резиденції, яка була заражена (в цей час Стамбул потерпав від епідемії чуми). Згідно із реляцією Гнинського, триста чоловік розмістили у будівлі 60 ліжків у довжину та 20 у ширину [24, с. 52]. Через незадовільні умови проживання та хвороби понад сто двадцять членів супроводу померли, і сам великий посол довгий час хворів [24, с. 61]. Незважаючи на такі, більш ніж скромні умови перебування посла в Стамбулі, у турецьких хроніках значиться, що видатки на

утримання посольства Гнинського склали близько 50 тис. талерів [13, с. 340–343].

Повернутися до Речі Посполитої Гнинському дозволили з табору під Бабадагом, куди він мусив вирушити разом із Османським військом у Чигиринський похід, у червні 1678 р., і то за умови, що замість нього при султані перебуватиме інший резидент. Прощальної султанської аудієнції надано не було, як і не змінено жодного пункту угоди. Таким чином, султанське *ағдname* від 4–13 квітня 1678 р. [16, с. 528–545], повторивши текст Журавинської угоди та подальша демаркація у жовтні 1680 р. [16, с. 546–579] закріпило втрати Речі Посполитої аж до Карловацького конгресу 1699 р., що ним було відновлено стан *ante bellum*.

Отже, можна виділити кілька суто дипломатичних причин катастрофічних втрат Речі Поспо-

литої за результатами польсько-османської війни 1672–1676 років. По-перше, це недостатня увага до потреби укладання нового мирного договору між Річчю Посполитою та Османською імперією після вступу на престол нового короля Міхала Корибути Вишневецького. По-друге, невдалий вибір кандидатури посла Висоцького та наділення його недоречним у такій ситуації (а одночасно принизливим для Османів) низьким дипломатичним рангом. По-третє, втрата шансу направлення нового посольства, на що османська владна верхівка була згодна ще у першій половині 1671 року. Насамкінець, цілковита неготовність Речі Посполитої до війни виявилася не лише у неспроможності дати збройну відсіч супротивнику, а й у нездатності й швидко виробити достатньо вигідну політичну пропозицію в обмін на призупинення наступу, що могло б запобігти втраті територій.

1. AGAD. – LL 25.
2. BCzart. – TN 113.
3. BCzart. – TN 163.
4. BN 6639.
5. BK 372.
6. ВРАУ і PAN Кг. 1855.
7. Апанович О. М. Запорозька Січ у боротьбі проти турецько-татарської агресії. 70-ті роки XVII ст. / Олена Михайлівна Апанович. – К., 1961. – 214 с. – ISBN 966-5113-755.
8. Крикун М. Між війною і радою. Козацтво правобережної України в другій половині XVII – на початку XVIII століття / Микола Крикун. – К. : Критика, 2006. – 471 с. – ISBN 966-7679-92-6.
9. Чухліб Т. В. Гетьмани Правобережної України в історії Центрально-Східної Європи. (1663-1713) / Тарас Васильович Чухліб. – К. : Вид. дім «Києво-Могилянська академія», 2004. – 288 с. – ISBN 966-518-304-4.
10. Czamańska I. Czy wojna z Turcją była nieunikniona? Poselstwo Kazimierza Wysockiego do Turcji w Latach 1670–1672 // Kwartalnik Historyczny. – 1985. – R. 92. – S. 769–790.
11. Diariusz sejmu zwyczajnego 1670 r. / [oprac. K. Przyboś, M. Ferenc]. – Kraków : Historia Iagiellonica, 2005. – 138 s. – ISBN 83-88737-67-8.
12. Diariusz sejmu nadzwyczajnego 1670 r. / [oprac. K. Przyboś, M. Ferenc]. – Kraków : Historia Iagiellonica, 2004. – 134 s. – ISBN 83-89136-45-7.
13. Hammer J. Geschichte des Osmanischen Reiches / Josef Hammer. – Bd. 6. – Pest, 1829. – 840 s.
14. Historia Dyplomacji Polskiej / [Z. Wójcik, J. Gierowski, J. Michalski, H. Wisner] ; red. Z. Wójcik – T. 2. – Warszawa : Państwowe Wydawnictwo Naukowe, 1982. – 620 s. – ISBN 83-0102-352-X.
15. Jemiołowski M. Pamiętnik / Mikołaj Jemiołowski. – Lwów, 1850. – 287 s.
16. Kołodziejczyk D. Ottoman-Polish diplomatic relations (15th–18th centuries). An annotated edition of 'ahdnames and other documents / Dariusz Kołodziejczyk. – Leiden, Boston, Köln, 2000. – 812 p. – (The Ottoman Empire and its heritage. Politics, society and economy / Ed. by Suraiya Faruqi and Halil Inalcik ; vol. 18). – ISBN 90-04 11-280-4.
17. Korzon T. Dola i niedola Jana Sobieskiego / Tadeusz Korzon. – Kraków, 1898. – T. 3. – 328 s.
18. Pajewski J. Buńczuk i koncerz. Z dziejów wojen polsko-tureckich / Janusz Pajewski. – Poznań : Wydawnictwo Poznańskie, 2003. – 278 s. – ISBN 83-2140-336-0.
19. Świąćki T. Historyczne pamiątki znamienitych rodzin i osób / Tomasz Świąćki. – Warszawa, 1858. – T. 2 – 390 s.
20. Wagner M. Wojna polsko-turecka w latach 1672–1676 / Marek Wagner. – Zabrze : Inforteditons, 2009. – T.1. – 407 s. – ISBN 97-8838-994-33-47.
21. Wójcik Z. Mediacja tatarska między Polską a Turcją w roku 1672 / Zbigniew Wójcik // Przegląd Historyczny. – 1962. – T. 53. – Nr. 1.– S. 32–50.
22. Woliński J. Materiały do rokowań polsko-tureckich r. 1676 / Janusz Woliński // Przegląd Historyczny. – 1937. – T. 9. – Z. 2. – S. 382–413.
23. Woliński J. Wojna polsko-turecka 1672–1676 w świetle relacji rezydentów austriackich w Turcji / Janusz Woliński // Studia i materiały do historii wojskowości. – Warszawa, 1961. – T. 7. – Cz. 2. – S. 322–391.
24. Źródła do poselstwa Jana Gnińskiego wojewody chełmińskiego do Turcji w latach 1677–1678 / [wyd. F. K. Pułaski]. – Warszawa, 1907. – 509 s.

T. Grygorieva

THE DIPLOMACY OF THE POLISH-LITHUANIAN COMMONWEALTH ON THE EVE AND DURING THE POLISH-OTTOMAN WAR OF 1672–1676

The article focuses on the attempts of the Polish Lithuanian Commonwealth to regulate its relations with the Ottoman Empire before and during the Polish-Ottoman war of 1672–1676 by the means of diplomacy. It suggests a brief overview of the complex of diplomatic measures aimed at preservation and renewal of the peace between the parties. The conclusions explain the reasons of highly unsuccessful diplomacy of the Polish Lithuanian Commonwealth, which failed both to prevent from explosion of the armed conflict and to help to quickly finish it.

Keywords: embassy, peace treaty, Polish-Ottoman war of 1672–1676.